

Kim Schrøder, Kirsten Drotner, Stephen Kline og Catherine Murray:
Researching Audiences.
London: Arnold, 2003. 422 sider.

Gennem de seneste år er der udkommet en lind strøm af metodebøger fra både danske og udenlandske forlag, som har opfyldt et behov blandt forskere, undervisere og studerende for at få inspiration og autoritative metodeteoretiske fremstillinger. *Researching Audiences*, som er skrevet af et dansk-canadisk forskerteam, er således en modig udgivelse, da den skal finde sin plads på et marked med et efterhånden ganske omfattende udbud.

Det skal den nok også, da den ud over at være metodeteoretisk og holdningsmæssigt tidssvarende ved bl.a. at plædere for metodisk pluralisme på væsentlige områder adskiller sig fra en lang række af de hidtidige publikationer.

Først og fremmest udmærker bogen sig ved at begrænse sig til metoder i forhold til undersøgelser af mediernes publikum. Dernæst giver denne afgrænsning plads til en præsentation af stoffet, som er i god overensstemmelse med forfatternes intention om via bogen at højne ældre bachelorstuderendes metodiske bevidsthed. Fremstillingen er således præget af et righoldigt eksempel materiale hentet netop fra publikumsundersøgelser inden for medie- og kommunikationsforskning. Og der er stor spændvidde i fremstillingen, hvor der både bliver plads til videnskabsteoretiske og historiske perspektiver og mere jordnære beskrivelser af design, værktøjer og 'how-to-do-it'-anvisninger. Især hvad angår det sidste, er bogen en positiv oplevelse, da den tematiserer og tør give et svar på en lang række af de meget konkrete spørgsmål, som de fleste undervisere inden for området bliver konfronteret med.

Bogen tager i første del (kapitel 1-3) afsæt i en konstatering af, at hvis man vil have en større indsigt i kommunikationsmediernes centrale rolle i vores liv er empiriske undersøgelser – og ikke f.eks. tekstanalyse – nødvendige. Men i samme åndedrag bliver man nødt til at acceptere, at alle de forhåndenværende metoder til at få denne indsigt i et eller andet omfang konstruerer publikum. Med andre ord har de alle indbyggede 'måle'-problemer. Formålet med bogen er derfor, via en gennemgang af fire centrale tilgange til at undersøge mediebrug, at give læseren en større bevidsthed om styrker og svagheder ved de respektive metoder. Samtidig er det dog vigtigt at holde sig klart, at de respektive tilgange ikke bare er forskellige i

metodisk, men også i epistemologisk og politisk henseende, hvilket der derfor også sættes fokus på i gennemgangen af de fire tilgange i resten af bogen. Målet er ikke nødvendigvis, at læseren selv skal kunne bruge alle metoder i praksis, men som minimum blive en mere kvalificeret læser og bruger af undersøgelser med andre tilgange end ens egen. Dette hænger direkte sammen med en anden grundlæggende opfattelse hos forfatterteamet, nemlig at en opretholdelse af det traditionelle skel mellem kvantitative og kvalitative tilgange til publikumsundersøgelser er ufrugtbar, da de kan både kombineres og komplementere hinanden. Det argumenteres der teoretisk for i kapitel 3, hvor forfatterne via begrebet 'diskursiv realisme' redegør for bogens grundpræmis, nemlig at der eksisterer en social realitet uafhængig af sproget, men at vores eneste adgang til at få viden herom går igennem sproget og andre tegnsystemer.

Efter således at have redegjort for bogens intentioner og metateoretiske præmisser i del 1 præsenterer bogen i de efterfølgende fire dele (kapitel 4-16) to kvalitative tilgange: medieetnografi og receptionsanalyse, samt to kvantitative tilgange: surveyundersøgelser og eksperimentelle undersøgelser.

Gennemgangen af hver enkelt af disse store forskningstraditioner følger i grove træk den samme overordnede struktur, hvor der tages udgangspunkt i en case, og der redegøres for centrale begreber, centrale metodeteoretiske og analyse-mæssige problemer samt historiske rødder og forståelsesmæssige udviklinger inden for den pågældende tilgang. Dette rundes af med et kapitel med mere konkret indhold, idet der redegøres for, hvordan en undersøgelse inden for denne forskningstradition kan designes, hvilke metodiske redskaber man kan vælge imellem i dataindsamlingsfasen og i analyse- og fortolkningsfasen, samt ikke mindst hvilke problemer og fejlkilder de enkelte redskaber er behæftet med.

Bogen er tilsyneladende overvejende rettet mod læsere med en kvalitativ/humanistisk baggrund og er alene af den grund meget velegnet til brug i en dansk sammenhæng. Der gøres således en særlig anstrengelse for formidlingsmæssigt at nå læsere, som ikke er vant til at tænke i kvantitative baner. Det fremgår bl.a. af, at man som optakt til gennemgangen af surveyundersøgelser og den eksperimentelle effektforskning giver en generel introduktion til den kvantitative traditions videnskabsforståelse med henblik på at gøre de efterfølgende gennemgange forståelige for ikke-

kvantitativt skolede læsere. Det betyder bl.a., at læseren via Aristoteles bliver præsenteret for helt centrale begreber som induktion og deduktion, kausalitet, hypoteser og uafhængige og afhængige variable. Ligeledes redegøres der historisk for de sociale videnskabers relation til positivismen, idet forfatterne argumenterer for nødvendigheden af at skelne mellem kvantitativ metode og positivisme inden for socialvidenskaberne. Argumentet hentes tilbage i kapitel 3, hvor man har argumenteret for, at også kvantitative undersøgelser benytter sig af oversættelser og fortolkning. Efter således at have etableret et videnskabsteoretisk fundament for den humanistiske læser, giver man i kapitel 10 en mere generel introduktion til kvantitative undersøgelser som helhed. Her sættes der især fokus på de tre afgørende led i enhver kvantitativ undersøgelse: operationaliseringen af forskningsspørgsmålene, sammensætning af stikprøve med henblik på generalisering, samt brug af forskellige statistiske analysemetoder i dataanalysen til henholdsvis at skabe et deskriptivt overblik og fremanalysere forskellige relationer mellem variablene. Og ikke mindst gives læseren nogle konkrete redskaber til at teste resultaterne: er de signifikante eller ej?

Efter denne superkoncentrerede gennemgang af de generelle metodiske greb og problemer i en kvantitativ undersøgelse har læseren bedre forudsætninger for at forstå de efterfølgende gennemgange af kvantitative tilgange i publikumsforskningen. Der er dog nok ingen tvivl om, at nogle af de mere tekniske dele, som f.eks. en gennemgang af Chi-test med henblik på at vurdere signifikans, skal læses mere end én gang – både for en underviser og student med humanistisk baggrund! Det samme gælder gennemgangen af statistiske grundbegreber, som forfatterne vurderer som nødvendige for at forstå nogle af de eksperimentelle forskningsprojekters analyser og resultater.

I kapitel 17 og 18 rundes bogen af med en diskussion af to store metodemæssige udfordringer, som medieforskningen står overfor. Det drejer sig dels om, hvorledes man indfrier ønsket om metodologisk pluralisme, dels om de nye udfordringer som interaktive medier stiller forskerne overfor. Angående førstnævnte argumenterer forfatterne for, at man skal tænke metodisk triangulering som en sidestilling af de forskellige metodiske tilgange og ikke som det oftest sker, at den ene metodiske tilgang tjener til at samle information til den anden, som når f.eks. et kvalitativt pilotstudie udgør afsættet for en surveyundersøgelse. Endelig intro-

ducerer forfatterne en ret overset metode kaldet Q-metoden, som er en spændende syntese af en kvantitativ og kvalitativ tilgang og især virker anvendelig i forbindelse med studenterprojekter.

I forhold til de interaktive medier giver forfatterne også et bud på en ny metodisk tilgang, idet man her også bliver nødt til at fokusere på selve interaktiviteten. I den forbindelse introducerer de til usability-testen, som i flere år har været anvendt i computer- og softwarebranchen. En vigtig pointe er dog, at denne tilgang set i et medieforskningsperspektiv sjældent kan stå alene, men må kombineres med andre metodiske tilgange, da den ikke tænker brugeren som kulturelt og socialt væsen.

For de fleste danske læsere er det nok gennemgangen af effektforskningens eksperimentelle tilgang i kapitel 14-16, som udgør den mest eksotiske del – på godt og ondt. Her bestræber forfatterne sig virkeligt på at modarbejde en traditionel negativ opfattelse af effektforskere som kanyleteoriens forfægttere. Gennemgangen af de historiske og begrebsmæssige udviklinger inden for området viser tværtimod meget tydeligt, at man for længst har bevæget sig væk fra denne forenkede kommunikationsforståelse i retning af en langt mere raffineret forståelse af hvad, der influerer på kommunikationsprocesserne. For en humanist ligger der endog en særlig pointe gemt her, da effektforskere har udviklet en stor forståelse for tekstens rolle og haft et godt blik for mediets kommunikative indflydelse. Hvem ville have troet, at medieteoretikeren Marshall McLuhan var blandt de første til at teste mediernes læringspotentiale i en sammenlignende undersøgelse af formidling via film, radio og trykte medier!!

Det peger tilbage på en af bogens svagheder. Det er karakteristisk, at man kun sætter fokus på selve mediets måde at være medie på i den fremtidsorienterede diskussion af udfordringerne i forbindelse med de nye medier. Det kunne have været spændende, hvis forfatterne mere systematisk havde sat fokus på de respektive undersøgelsestilganges mere eller mindre fraværende mediebegreb, da der er vigtige metodiske overvejelser knyttet hertil. F.eks. synes en receptionsundersøgelse af dagbladsreklamer at få et langt mere eksperimentelt præg end en undersøgelse af et tv-program, alene fordi screeningen af materialet udgør en situation, som ligger langt fra den 'naturlige' receptionssituation.

Når det så er sagt, vil jeg slutte af med varmt at anbefale bogen til undervisningsbrug. Eneste problem i den sammenhæng er, at den stiller

underviseren over for et klassisk pædagogisk problem, nemlig at finde ud af hvorledes 'lærebog' og primærtetekster skal bruges sammen.

Kirsten Frandsen, lektor
Institut for Informations- & Medievidenskab
Århus Universitet

Ansa Lønstrup:
*Stemmen og øret – studier i vokalitet
og auditiv kultur.*
Århus: Klim, 2004. 210 sider.

Tilbage i 1986 udgav Ansa Lønstrup bogen *Musik, film og filmoplevelse*, der kort introducerede til musik og filmanalyse og omsatte dette i en udfoldet og nær analyse af Bernardo Bertoluccis *Il Conformista* (1972, "Medløberen"). Bogen var inspirerende ved, at den på sine kun 99 sider gav et bud på en mere udfoldet analyse af musikken uden at løse grebet om selve filmen som fortælling og sammensat æstetisk oplevelse.

Lønstrups nye bog udgøres af hendes arbejde igennem de sidste godt 15 år med det auditive i den æstetiske kultur, særligt den syngende stemme i opera/performanceteater og musik i film og tv. Det er således ikke medielitteratur i vanlig og snæver forstand, men nok i en udvidet og egentlig forstand. Indledningsvis slår Lønstrup fast, at selvom den moderne æstetik og mediekultur er visuel, er den så sandelig også auditiv. Særligt har moderne lydteknologier og hverdagens musikfyldte rum gjort lyden svær at overhøre. Dette bliver blot ikke reflekteret i de aktuelt dominerende teorier om det æstetiske, der overvejende angår det visuelle. Hendes projekt er således at inspirere til at lytte reflekteret og give det auditive teoretisk ørenlyd.

Bogens første halvdel kredser om den syngende stemme. Kapitlet "Sonderinger i vokalitet som reelt, virtuelt eller metaforisk rum" skitserer sangstemmens historie. Den beskrives i relation til henholdsvis stemmens kropslige kvalitet og dens volumen og rum. Dette understøttes analytisk, bl.a. ved en sammenligning af to nutidige stemmer, henholdsvis Tom Jones 'tyrenakke'-stemme og Nina Perssons anorektiske vokal, der optræder sammen i *The Cardigan's* "Burning Down the House". Desuden diskuteres Roland Barthes artikel om 'The grain of the Voice', hvori han – jf. Julia Kristeva – skelner mellem stemmens kulturbestemte betydninger (fæno-sang) og dens

individuel-kropslige særpræg, dens 'grain' (genosang). Lønstrup synes her at erklære sig enig med Barthes i, at sangstemmer, der har 'the grain', dvs. hvor man kan høre spyt, tunge og vokale særheder mere end store lunger og velartikuleret bel cantostil, fascinerer, fordi de overskrider kulturen ved ikke at betyde noget, men derimod "works for nothing", som Lønstrup formulerer det.

Kapitlet "Stemme og identitet" diskuterer kroppen i stemmen fra et sangpædagogisk perspektiv, og yderligere inddrages K.E. Løgstrups idé om musikken som et lukket "fiktivt rum", der ikke henviser til noget uden for sig selv. Mens synet ser noget 'derude', trækker lytningen verden ind i os. Der argumenteres for, at lytning hermed er et modstykke til såvel rationaliteten som kulturens trang til fastlagte betydninger. Så følger et mindre kapitel om "Stemme og stemmekvalitet" og en komparativ analyse af Aksel Schiøtz' og Lars H.U.G.'s stemmer i kapitlet "Dansk vokalitet", hvor hun fokuserer på de ikke-sproglige, men performative elementer i deres sangstil, herunder deres 'grain'.

Herefter følger tre kapitler, hvor performance-teatret Hotel Pro Formas forestillinger står centralt. Lønstrups pointe er, at deres stramme scenografiske udtryk giver plads til at lytte til deres musikalske omarbejdning af genrer og eksisterende værker. Her tømmes sang og instrumental musik for samlet betydning ved at isolere, udhæve og gentage bestemte elementer. Således består Hotel Pro Formas arbejde i præsentation frem for re-præsentation, en de-automatisering af referentialiteten med nærværet som effekt. Desuden inddrages teoretikere såsom Lacan, Barthes (igen), Poizat, Kittler, Wagner, Adorno, Frith m.fl., særligt i kapitlet "Breaking the Words". De synes samlet at blive brugt af Lønstrup til at argumentere for stemmen som emblematiske for det personligt-unikke og betydningsmæssigt ubestemte, heraf også stemmens særlige fascinationskraft.

Midtvejs i bogen rettes nu fokus imod film og siden tv, om end Lønstrups optagethed af de-automatiseringsgreb, særligt hos Hotel Pro Forma, går igen. Jean Jacques-Beineix' *Diva* fra 1981 udgør det første eksempel i kapitlet "Filmen om stemmen". *Diva* tematiserer eksplicit stemmens originalitet i sit plot og fungerer derfor som tematisk link mellem det vokale og det filmmusikalske fokus. *Divas* 'excentriske' stil og brug af klichéer suppleres af en leg med musikkens status. En gentagen effekt fremkommer, når det, som vi først hører som underlægningsmusik, viser sig at optræde som en del af fiktionens univers (en båndoptager,